

Σημείωμα του επιμελητή

Σε λίγο θα έχουμε συμπληρώσει δυο χρόνια από την έναρξη της κρίσης της πανδημίας του COVID-19. Και ενώ φαίνεται να έχει υποχωρήσει η πρώτη αγωνία που δημιούργησε η αδυναμία να αντιμετωπιστεί άμεσα αυτό το καινοφανές παγκόσμιο πρόβλημα, τα πράγματα είναι μακριά από το να έχουν ησυχάσει.

Παρότι γίνονται πολλές, διεισδυτικές και έντιμες προσπάθειες να τεθούν τα ψυχολογικά ζητήματα που προκάλεσε η εμφάνιση της υγειονομικής κρίσης, είναι πολύ δύσκολο, αν όχι ανέφικτο, να απαντηθεί το ερώτημα «τι συνέβη;». Βρισκόμαστε ακόμη μέσα.

Ωστόσο, κάποιες πρώτες σκόρπιες και ασύνδετες μεταξύ τους επισημάνσεις, μπορούν να γίνουν: ως μαρτυρία.

Η πρώτη έχει να κάνει με το άγγιγμα που μας λείπει: ως ριζικής επιβεβαίωσης ενός βασικού για την ανθρώπινη ύπαρξη συνανήκειν. Θέλουμε να αγγίξουμε τον άλλον, να του σφίξουμε το χέρι, να τον αγκαλιάσουμε. Με τα λόγια του Φώκνερ:

«Γιατί το άγγιγμα της σάρκας με σάρκα έχει κάτι που καταργεί, που διασχίζει κοφτά και άμεσα τις απατηλές και περίπλοκες ατραπούς των κανόνων αξιοπρέπειας, έχει κάτι που ξέρουν καλά οι εχθροί αλλά και οι εραστές γιατί αυτό τους φτιάχνει και τους δύο: το άγγιγμα και μάλιστα το άγγιγμα εκεί που βρίσκεται το κάστρο, εκεί που βρίσκεται το κέντρο του απόλυτα προσωπικού Εγώ-Είμαι: δεν είναι ούτε το πνεύμα, ούτε η ψυχή· το άπληστο και αχαλίνωτο πνεύμα μπορεί ο καθένας να το αλώσει σε οποιονδήποτε σκοτεινό διάδρομο αυτής της επίγειας κατοικίας. Αλλά έτσι κι αφήσεις τη σάρκα να ακουμπήσει σάρκα, θα δεις να σπάζουν σαν τσόφλι και να καταρρέουν όλα τα σιμπολέθ της κάστας και του χρώματος.»¹

¹ Γουίλιαμ Φώκνερ, Αβεσσαλώμ, Αβεσσαλώμ! σελ. 158, μτφρ. Έλλη Μαρμαρά, εκδόσεις Οδυσσέα, και σελ. 195, μτφρ. Μαργαρίτα Ζαχαριάδου, εκδόσεις GUTENBERG. [Οι μεταφραστικές «παρασπονδίες» είναι δικές μου]

Η δεύτερη έχει να κάνει με τον κίνδυνο, εν μέσω της απειλής του θανάτου, να διαψεύσουμε αυτό που συνιστά μια βασική προϋπόθεση για την αυθεντικότητα της ύπαρξης μας: το είναι προς θάνατο. Την θνητότητα μας. Στις περιπτώσεις των θανάτων από τις επιπλοκές του COVID-19, ο θάνατος είναι ανώνυμος, μοναχικός, αθέατος ανεπεξέργαστος, ίδιος για όλους, και άφαντος από την κοινωνική ζωή: κοπροποιημένος.

Ένα από τα πρώτα λογοτεχνικά κείμενα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, η Ιλιάδα, έχει ως θέμα του, τον θάνατο: ο βασικός του ήρωας, ο Αχιλλέας, είναι αυτός που ξέρει ότι θα πεθάνει. Και είναι αυτός που μέσα στην οργή του, κοπροποιεί τον θάνατο του αντίπαλου του και είναι αυτός που τελικά συνειδητοποιώντας το μέγεθος του λάθους του, αφήνεται στον θρήνο και επανορθώνει. Οι εικόνες των θανάτων των συνανθρώπων μας στις μονάδες τα τελευταία δύο χρόνια, δεν είναι παρά η εκπλήρωση της αρχικής επιθυμίας του Αχιλλέα, σκύλοι και όρνια να κατασπαράξουν την σαπισμένη σάρκα του Έκτωρα.

Δύο ακόμη επιπρόσθετες επισημάνσεις:

Η πρώτη αφορά στον θρίαμβο της έλλογης σκέψης μέσα από την επιτυχία της σύγχρονης επιστήμης να δώσει μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα μια αποτελεσματική απάντηση στην αντιμετώπιση της πανδημίας: μια ακόμη απόδειξη ότι ο ανθρώπινος νους μπορεί να αποξηράνει την Zuiderzee.²

Η δεύτερη αφορά στον θρίαμβο του παραλογισμού και της τρέλας στον τρόπο που έγιναν δεκτές από μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, σε παγκόσμια κλίμακα, τόσο η εμφάνιση της κρίσης όσο και η αντιμετώπιση της: μια απόδειξη ότι ο μύλος της ανθρώπινης σκέψης θα παράγει πάντοτε λιγότερο αλεύρι από αυτό που χρειάζεται η ανθρωπότητα για να χορτάσει.³

Η ανθρώπινη συνθήκη είναι ένα δύσκολο αίνιγμα.

Το παρόν τεύχος του Annual είναι αφιερωμένο στην ψύχωση.

Η ψύχωση είναι η απεικόνιση της μαζικά αποτυχημένης προσπάθειας του ανθρώπινου ψυχισμού να διαπραγματευτεί με τις βιολογικές του καταβολές.

Είναι γνωστή η επιφυλακτικότητα του Φρόυντ απέναντι στις θεραπευτικές δυνατότητες της ψυχανάλυσης σε σχέση με την ψύχωση. Από τότε όμως έχει

² Freud S., New Introductory Lectures on Psycho-Analysis, 1933, SE, σελ. 80

³ Freud S., Why War? Letter to Albert Einstein, September 1932, SE XXII 199-215

διανυθεί ένας μεγάλος δρόμος. Αυτή η πορεία, όπως και κάποια από τα ορόσημα της, περιγράφονται στο αφιέρωμα.

Τα εκτός αφιερώματος κείμενα βοηθούν μεταξύ άλλων και στην κατανόηση των ζητημάτων που τίθενται στο αφιέρωμα: σε επίπεδο κλινικής, κοινωνιολογίας και λογοτεχνίας.

Το σχεδόν τρυφερό κείμενο του J. Steiner, για τον Δον Κιχώτη, είναι μια καθησυχαστική αφήγηση εν μέσω καιρών ζόφου. Εδώ το όνειρο είναι αποτελεσματικό.

Ο επιμελητής
Κώστας Α. Ζερβός